

BALLA ZOLTÁN

Az Európai Unió rendészeti jellegű intézményi fejlődéstörténetének egyes kérdései

Az Európai Unió rendészeti intézményeinek kialakulásáról és jelenlegi működésükről viszonylag kevés szó esik a hazai szakirodalomban. A tárgykör megválasztását részben indokolja, hogy a rendészettudomány fejlődésére az Európai Unióban megvalósuló rendőri és igazságügyi együttműködés is jelentős hatást gyakorol, különösen azóta, hogy ennek az együttműködésnek az egyik legérzékenyebb területe a migrációs válság közösségi kezelése lett. Másfelől viszont feltételezhető, hogy ha a jövőben az európai együttműködés alapértékei a szolidaritás és a tolerancia maradnak, a gyakorlati rendészet aligha nélkülözheti majd az elméleti megalapozást. Ha azonban a humánnum kiszorul az érvényesítendő szempontok sorából, akkor ott már sem szükség, sem lehetőség nem lesz tudományos közreműködésre. A cikket azért írtam meg, mert változatlanul bízom az emberséges változatban.

A Montánunió 1951-es megalakulása – mint a későbbi EU első intézménye – előtt Európa a második világháború utáni útját kereste. Az akkori politikai realitások kizárták egy európai népszövetség létrehozását. A fasiszmus szörnyűségei és ennek hatásai jó időre meghatározták az egyes államok külpolitikai törekvéseit, amelybe akkor nem fért bele egy demokratikus – és a fasiszmusban meghatározó szerepet játszó – országok államszövetségének gondolata. A mélyen ellenséges francia–német viszony enyhítése és feloldása, illetve Németország bekapcsolása az európai politikai-gazdasági vérkeringésbe, továbbá a nemzetállami ambíciók európaivá tételében kihagyhatatlan *Sir Winston Churchill* (1874–1965) 1946. március 5-én Fultonban, de főként 1946. szeptember 19-én, egy zürichi egyetemen elhangzott beszéde. Előbbiben a brit külpolitika meghatározásával (lásd három kör elmélete), utóbbiban az ENSZ égisze alatti európai egyesült államok megalapításával, az Európai Tanács létrehozásának felvetésével a mai uniót vizionálta. Következtetéseit talán legjobban a következő mondatai fejezik ki: *„Létezik orvosság, amely [...] néhány év leforgása alatt Európa egészét [...] szabaddá és boldoggá teszi. Ez nem más, mint az európai népek – vagy legalábbis jó részük – közösségének újratereemtése, és egy olyan otthon létrehozása számunk-*

ra, amelynek oltalmában békében, biztonságban és szabadságban élhetnek. Egyfajta Európai Egyesült Államokat kell létrehoznunk.”¹

A Churchill által felvetetteket „...tovább erősítette az 1947-es Truman-doktrina, az Európai Újjáépítési Program, Lucius D. Clay fegyverkezési terve, James F. Bymes beszéde, valamint a NATO alapokmányának aláírása. A cél tekintetében mindegyik fél egyetértett: stabilizálni kell a békét...”²

Az Európai Közösségek alapító szerződése – az előbbiekről tükrében némileg nehezen magyarázhatóan – szót sem ejtettek a biztonsággal összefüggő kérdésekről. Ezen a helyzeten aztán az 1960-as években Európán végigsöprő terrorista és szervezett bűnözési hullám változtatott. Az európai állam- és kormányfők rájöttek arra, hogy valamit tenni kellene: meg kell teremteni a tagállamok közötti bel- és igazságügyi együttműködést.

1993-ig az uniós rendszert a biztonság szféráját érintően tényleges érdemi paraméterekkel igen nehezen minősíthetnénk. Együttműködés gyakorlatilag nem volt, a nemzetállamok esetleg kétoldalú és személyes kapcsolatokon nyugvó próbálkozásai jelentették a nemzetközi bűnözés elleni fellépés első intézményét. Ezt a helyzetet determinálta az a politikai vélemény, hogy a bel- és igazságügyek igazgatása a vonatkozó szakpolitikák és a nemzeti szuverenitás azon klasszikus köre, amely kizárja, hogy abba bármilyen érdemi beleszólást kaphassanak a nemzetállamok feletti intézmények, az EU bármely szerve³. Így aztán az integráció – főleg más területekhez képest – lassú fejlődésre volt ítélve, és lényegében kijelenthető, hogy az 1993-as maastrichti szerződésig az EU-n kívül zajlott. Az 1957-es római szerződés ebben a kérdésben semmilyen támpontot nem adott.

Az első igen laza, de már kétségkívül rendészeti tartalmú együttműködés az 1974-ben kialakult „Polgárok Európája” koncepcióhoz köthető TREVI-*(Terrorism Radicalism Extremism Violence International)*; nemzetközi terrorizmus, radikalizmus, extrémizmus, erőszak) csoport volt⁴. 1975 decemberében, Rómában a tanács értekezletén hozták létre az igazságügyi- és belügyi-

1 http://europa.eu/about-eu/eu-history/founding-fathers/pdf/winston_churchill_hu.pdf

2 Várdai Viktória Jáde: Európai uniós ismeretek. In: Várdai Viktória Jáde – Nagy Judit: Nemzetközi rendészet. Rejtjel Kiadó, Budapest, 2015, 22. o.

3 Érdekes, hogy a 2009-es lisszaboni szerződés bevezetése előtti tárgyalások során a nemzeti szuverenitásukat túldimenzionáltan féltő egyes tagállamok esetenként erőteljes ellenállása az igazságügyi együttműködési reformot az 1993-as időhöz hasonló helyzetbe hozta. A tárgyalások kudarcba fulladása nem egyszer reális felvetődött. Lásd erről például EU leaders grapple with reforms. BBC News, 21 June 2007 <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/6224932.stm>

4 A TREVI-csoport létrehozása előtti időkből csak említést érdemel az 1971-ben megalakult úgynevezett „Pompidou-csoport”, amely a jogellenes kábítószer-kereskedelem elleni fellépést tűzte ki célul. Ezt a célt nem tudta igazából megvalósítani, lassan elenyészett.

niszterek az Európai politikai együttműködés keretében. Sok haszna nem volt, látványos eredményeket nem ért el, de tényként megállapítható, hogy ez volt az

- első kormányközi együttműködés, amely
- először adott lehetőséget a tagállamok szakembereinek a rendészeti tartalmú egyeztetésre, és
- első alkalommal indult meg a különböző bűnszervezetek kapcsán az információcsere.

A belügyminiszterek évente két alkalommal üléseztek, ezek témái az előbbie-
k tükrében közbiztonság-tartalmúak voltak.

Az 1992-es maastrichti szerződésig az 1983-ban a terrorizmus elleni fellépésre létrehozott „Rendőri munkacsoport”, és az 1986-ban a bevándorlás problematikájára megalakított úgynevezett „Ad hoc” csoport volt az EU rendészeti intézményfejlődésének újabb, de meglehetősen szerény eredményeket felmutató állomása. Ezek az együttműködést célzó kezdeményezések embrionális szakaszukban megrekedve mintegy modellezik a bel- és biztonságpolitika addigi inkább formális jellegét.

A személyek szabad mozgásának megteremtésében dinamizmust diktáló tagállamok, így elsősorban a Benelux államok mellett Franciaország és Németország 1985-ben a luxemburgi Schengenben aláírták a *határellenőrzésnek a közös határokon történő fokozatos megszüntetéséről szóló schengeni egyezményt*, amelyet aztán 1990-ben az átfogó *schengeni végrehajtási egyezmény* egészítették ki. Tekinthejtjük ezt a nemzetközi szerződést az Európai Unióhoz vezető útnak és így az európai biztonság közös megteremtése egyik kiemelkedően fontos aktusának.

A schengeni megállapodás ugyanis napjainkban is érvényesülő rendészeti intézményeket hozott létre, mint például:

- illetékességi szabályokat írt elő a menekültügyben;
- előírta a fuvarozók kötelezettségeit az illegális bevándorlás elleni harcban;
- megteremtette az azonosítást szolgáló Schengeni Információs Rendszert (SIS);
- létrehozta a rendőrségi együttműködést a kábítószer elleni küzdelemben, a különféle egyéb határokon átnyúló bűnüldözésben, főleg a terrorizmus kérdésében.

Az 1987-ben hatályosult Egységes európai okmány 1993-ra kívánta megteremteni az egységes belső piac érdekében a belső határ nélküli térséget. En-

nek keretében alapjaiban megváltozott az érintett országok biztonsági rendszere. A határok lebontásával lehetővé vált az emberek szinte abszolút kontrollálatlan, lényegében minden ellenőrzés nélküli mozgása, amely eddig ismeretlen biztonsági feladatokat generált. Ennek egyik előre nem látott következménye a napjainkat jellemző végeláthatatlan menekülthullám. Az Egységes európai okmányra figyelemmel a tagállamok felismerték, hogy az addigi bel- és igazságügyi együttműködést végre pontosabbá kellene tenniük. Rögzítették, hogy:

- együtt kell működni a migráció és a szervezett bűnözés elleni fellépésben;
- erősíteni kell a külső határellenőrzést;
- ki kell alakítani az egységes menekült- és bevándorláspolitikát.

Ennek az egyébként az európai rendszetet erősítő célkitűzésnek sajnálatos módon nem találta meg az EK az adekvát intézményét. A tagállamok újból csak saját intézményeiken belül próbálták meg a célt megvalósítani, illetve kormányközi szinten kerestek megoldásokat. Ilyen volt az 1989-ben létrehozott Kábítószer-ellenes Európai Bizottság (*European Committee to Combat Drugs; Celad*), vagy a vámhatóságok együttműködését elősegítő kölcsönös hatósági segítség csoport.

Az előbbieken vázolt előzmények után született meg az Európai Unióról szóló maastrichti szerződés, amely az európai biztonság megerősítése érdekében létrehozta a harmadik pillért. A korábbi állapotokhoz képest előrelépést jelentett, hogy a szerződés VI. címének K.1. cikkében – egy kilencpontos felsorolásban – megnevezte a bel- és igazságügyi kérdésekben az idetartozó ügyfajtákat, vagyis először határozták meg a tagállamok az együttműködési rendszeti hatásköreiket. Ez gyakorlatilag a schengeni megállapodásban foglaltak megerősítése mellett annak bővítését jelenti. A maastrichti szerződés K.9. cikkének értelmében a K.1. cikkben rögzített kilenc hatásköri jogkörből a tagállamok az első hatot (menekültpolitika, személyek ellenőrzése az uniós államok belső területén, bevándorláspolitikai és harmadik országok állampolgárainak ügyei, kábítószer elleni harc, nemzetközi csalások elleni fellépés, igazságügyi koordinációs és együttműködés polgári és büntetőügyekben) delegálhatták az első pillérbe, így praktikusán ezeket közösségi jogkörben lehetett kezelni. Ez a fordulat aztán az amszterdami szerződésben öltött testet.

A maastrichti szerződés kritikájaként az hozható fel, hogy a harmadik pillér a hatáskörök rögzítésén kívül egyéb érdemi előrelépésre nem adott lehetőséget, sőt kifejezetten visszafogta a rendszet dinamizálódási lehetőségeit az a szabály, amely szerint a belügyekért felelős miniszterek a közbiztonsá-

got javító döntéseiket csak egyhangú döntés után érvényesíthették volna. Az operatív végrehajtást az is gátolta, hogy az időnként, de nem túl gyakran üléselő belügyminiszteri tanácskozáshoz képest az állandóságot megtestesítő bizottságnak nem volt rendészeti tartalmú kezdeményezési joga. Ugyanúgy obligon kívüli maradt az Európai Bíróság vagy az Európai Parlament, döntő szava csak a tanácsnak volt.

Az EU alapszerződése, a maastrichti szerződés módosított változata az amszterdami szerződés, 1997-ben az uniós rendészetet lényegében új alapokra helyezte. Az unió egyik alapvető céljaként jelölte meg a szabadság, a biztonság és a jog érvényesülésén alapuló térségének (*Area of Freedom, Security and Justice; AFSJ*)⁵ megteremtését. Ennek érdekében három területen vezetett be reformokat:

- az első pillérben „közösségiesítette” a menekültügyeket, bevándorlás- és vízumigazgatást, a határellenőrzést és az igazságügyi együttműködést, így megteremtette a közös politikák kialakításának reális lehetőségét;
- az amszterdami szerződéshez csatolt jegyzőkönyv révén ide került a schengeni acquirisként bel- és igazságügyi együttműködésre vonatkozó joganyag (egy része), így az bekerült az EU jogi rendszerébe, lényegében így felszámolódott a schengeni együttműködés integrációnkívülisége, és az beemelődött az EU-politikák körébe;
- a harmadik pillér formálisan ezután *Rendőrségi és igazságügyi együttműködés büntetőügyekben* címre változott, tartalmában megváltoztak az ide tartozó jogforrási formák, és így átalakította és hatékonyabbá tette a rendőrségi és a büntetőügyekben történő igazságügyi együttműködést.

Az amszterdami szerződéshez köthető az Europol megteremtése, de ennél nagyobb jelentőségű, hogy a dokumentum hatálybalépésével részben kormányközi alapúak lettek a belügyek, az igazságügyek és így a biztonság számos szegmense. Ebben a körben fontos rámutatni az 1999-ben elfogadott öt-éves tamperei program című okiratra. Az Európai Tanács által elfogadott program szerint elő kell készíteni az amszterdami szerződésben vázolt folyamatokat

- menekültügyben;
- bevándorlási ügyekben;
- határvédelemben; és
- vízumkérdésekben.

⁵ Horváth Zoltán: Kézikönyv az Európai Unióról. HVG-ORAC, Budapest, 2005, 569. o.

„A tamperei program eredményei: lefektették a közös menekültügyi és bevándorlási politika alapjait, előkészítették a hatásellenőrzés harmonizációját, továbbfejlesztették a rendőrségi együttműködést, továbbá jelentős haladást sikerült elérni a bírósági ítéletek és határozatok kölcsönös elismerésének elvén alapuló igazságügyi együttműködés alapmunkálataiban.”⁶

A tamperei programhoz köthetően fogadták el a rendészet további fejlődését biztosító hágai programot, amely 2004-ben célul tűzte ki egyebek között a közös menedékjogi politikát, az európai határőrség megvitatását, egy úgynevezett „Belbiztonsági Bizottság, illetve a SIS II megszervezését”.⁷

A hágai program alapján az európai képviselők évente megvitathatják azokat az intézkedéseiket, amelyeket a rendőri és a büntetőjogi igazságügyi szervek hoztak az együttműködés keretén belül. A 42. cikk értelmében a bizottság kezdeményezésére a tanács – a parlamenti konzultációja után – egyhangú döntése szerint közösségi hatáskörbe vonhatja a rendőrségi és a büntetőjogi igazságügyi együttműködést.⁸

Vagyis ebben a rendészeti harmadik pillérbeli intézményben a strasbourgi képviselők testületének mozgásterét meglehetősen szűk volt. Egyfelől a parlament a „szabadság, biztonság, igazságosság” területéhez tartozó együttműködésben a bizottság és a nemzeti parlamentek e területtel kapcsolatos értékeléséhez ebben a körben juthatott csak hozzá, másrészt részt vehetett az EU rendőrségi hivatala, az Europol politikai felügyeletében.⁹

A hágai program kritikájaként elmondható, hogy a kitűzött céljait többnyire nem tudta megvalósítani. Az első pilléres politikák területén sikerült bizonyos előrelépést elérni, főleg az igazságügyi együttműködés terén, vagy a külső határok meghatározása kérdésében, emellett szigorodott a tagállamok büntetőjogi szabályozása is. Mindamellet a rendőrségi és igazságügyi együttműködés tárgyában a jogszabályalkotást az eredeti szándék elhagyásában tetten érhető túlzó kompromisszumkeresés figyelhető meg. Ebben a kérdésben gyakorlati eredményt nem lehet érzékelni.

Az Európai Parlament 2009 novemberében elfogadta az Európai Unió 2014-ig terjedő ötéves programját, az úgynevezett stockholmi programot,

6 Balla Zoltán: Rendészeti közigazgatás. Fazekas Mariann (szerk.): Közigazgatási Jog. Különös rész. Egyetemi jegyzet. Osiris Kiadó, Budapest, 2011, 351. o.

7 European Parliament Fact Sheets, An area of freedom, security and justice: general aspects, Achievements. 25 January 2007

8 Amszterdami szerződés és az Európai Unióról szóló szerződés, az Európai Közösségeket létrehozó szerződések és egyes kapcsolódó okmányok módosításáról 39., 42. cikk.

9 Walker Neil (ed.): Europe's Area of Freedom, Security and Justice. Oxford University Press, New York, 2004, p. 35.

amelynek centrumában a polgárok szabadságának és biztonságának előmozdítását célzó lépések álltak. Rendészeti szempontból kiemelkedő, hogy az unió terrorelhárítási politikájának a lisszaboni szerződés mellett ez a dokumentum adja meg az alapvető irányt. A stockholmi szerződés a terrorellenes politika négy alapelemét nevesíti: prevenció; üldözés; védekezés; és reagálás.

Ezt a négy alapelemet *Hankiss Ágnes* a stockholmi program négy pillérének nevezve rámutatott arra a tényre, hogy a terrorizmus elleni nemzetközi fellépést 2014-ig gyengítette a tagállami titkosszolgálatoknak a szubszidiaritás körében alkalmazott azon gyakorlata, amely szerint ebben a körben szigorú tagállami hatáskör érvényesült.¹⁰

A program a büntetőügyekben folytatott igazságügyi és rendőrségi együttműködés területén kiemelt fontosságúként kezelte a közös szabályozási elveket a határokon átnyúló bűnözés terén; a biztonsággal foglalkozó szakemberek képzésének erősítését; az operatív együttműködés érdekében az európai információs modell megteremtését; a nemzeti határokon átnyúló rendőri intézkedések megkönnyítését; a rendőrségi és vámhatósági együttműködési központ felállításának kérdését; a teljes körű európai bizonyítás-felvételi keret kialakítását; az Európai bűnügyi nyilvántartási információs rendszer kiegészítését, közös eljárási minimumgaranciák és a szabadságvesztés lehetőségeit jelentő kísérleti rendszerek támogatását; és nem utolsósorban a szervezett bűnözésre vonatkozó európai politika kialakítását.

A stockholmi programmal szinte egy időben, 2009. december 1-jén lépett életbe a lisszaboni szerződés, amely eltörölte a maastrichti szerződés óta az unió felépítésének illusztrálására leggyakrabban az ókori görög templomok oszlopos-timpanonos szerkezetének elnevezésére használt „pillér” kifejezést. Esetünkben az addig használt harmadik pillér közösségiesítésének van jelentősége, mivel ez teremtette meg a rendészeti tartalmú kérdésekben az egységes jogalkalmazás és így a jogbiztonság növelésének jelentőségét. Mindamellert fontos rámutatni arra, hogy az EU állampolgárai szabadságjogainak védelme az Európai Unió Bírósága joghatóságának kiterjesztésével erősödött, amit rendészeti szempontból csak üdvözölni lehet.

A lisszaboni szerződés tehát felszámolta a hárompilléres szerkezetet, ezzel megteremtette a „közösségi módszerrel” történő döntéshozatali mechanizmust a bel- és igazságügyi kooperációban. A büntetőügyekben megvalósuló fellépési lehetőség szupranacionális jogkörbe került. Jellemzője ugyanakkor ennek

¹⁰ Hankiss Ágnes: A Stockholmi Program négy pillére, a terrorellenes küzdelemben végbemenő folyamatok a Lisszaboni Szerződés után az EU-ban. Magyar Rendészet, 2012. Különszám, 60. o.

a területnek az úgynevezett „osztott hatáskörben” történő normaalkotás, vagyis bűnügyi relációban az unió és az egyes tagállamok jogszabály-kibocsátási hatáskörrel felruházott szervei jogalkotási hatáskört kaptak.

Az Európai Bizottságnak döntéskézdeményezési hatásköre van, ami lehetővé teszi az egyes tagállamok érdekérvényesítésének csökkentését, az egységesebb koncepció kialakításának növelését.¹¹ A korábbi együttműködési eljárást felváltotta a rendes jogalkotási eljárás és a minősített többségi szavazás.¹²

A pilléres szerkezet elhagyása megszüntette a korábbi jogi eszközöket, így például a kerethatározatot. Bevezette a döntéshozatalba az egyszerű többséggel hozott irányelv formációt. Eltűnt a „közös álláspont” és „egyezmény” jogszabályi forma, míg bevezették az irányelv mellett a rendeletet és a határozatot.

A biztonság (továbbá a szabadság és a jog) tárgykörében a tagállami parlamentek addigi utólagos ellenőrzésben kimerülő szerepe bővült azzal, hogy a lisszaboni szerződés hatálybalépésével már részt vehetnek az e terület(ek) uniós politikájának végrehajtását értékelő eljárásban. Továbbá aktivizálhatják saját jogon magukat az Eurojust ellenőrzésében és az Eurojust tevékenységének értékelésében is. *„A Lisszaboni Szerződés erősebb hatáskört állapít meg az egyes tagállamoknak, mint az Alkotmányos Szerződés tervezete, azaz ebben az esetben messzebb ment a változásokban a reformszerződés, mint az Alkotmány.”*¹³

Az új felállásban az Európai Parlamenttel való együttműködés, az úgynevezett „rendes eljárás” vált az elsődleges döntéshozatali formává. Új eljárásnéven vezették be a jogszabálytervezetek nemzeti parlamenti megvizsgálási lehetőségét az arányosságra és a szubszidiaritásra tekintettel, így a tagállami népképviselői szervek befolyásolhatják a rendszettel (is) összefüggő jogalkotást. Kritikája ennek az eljárásnak az, hogy a tagállamok parlamentjei a nevezett két elvre tekintettel meggátolhatják ugyan a jogalkotást, de sajátos módon azt már nem módosíthatják, sőt helyette új normát sem kezdeményezhetnek.

A tagállamok rendszeti tartalmú nemzeti szuverenitását (is) védi az a rendelkezés, amelyik lehetővé teszi, hogyha valamelyik tagállam úgy ítéli meg,

11 Emek M. Uçarer: From the Sidelines to Center Stage: Sidekick No More? The European Commission in Justice and Home Affairs. European Integration online Papers, vol. 5, no. 5, 2001.

12 Ennek keretében a minősített többséghez az unió lakosságának legalább 65 százalékát képviselő 55 százalékos tagállami egyforma szavazás szükséges.

13 Simone White: European Consultation: What is New in the Area of Judicial Cooperation in Criminal Matters and Police Cooperation. Federal Trust Consultitutional Online Paper, 07/04, 2004. Idézi Dux László: A Lisszaboni szerződés hatása az Európai Unió bel- és igazságügyi együttműködésére. De iurisprudentia et iure publico, 2008/3., 14. o.

az adott irányelvtervezet alapjaiban érinti a nemzeti büntetőjogi harmonizációt, akkor az úgynevezett „vétségjelzés” megindításával a tanács elé terelheti az okiratot. Ha a tanácsban a döntéshez rendelkezésre álló négy hónap alatt nem sikerül az egyes államok között konszenzust kialakítani, akkor egy megerősítési együttműködési kötelezettség keretében kell a konszenzust megtalálni. Az enhanced cooperation „*esetleges bevezetésére az azt létrehozni kívánó tagállamok (legalább kilenc tagállam) között az Európai Tanács felfüggesztő hatályú vizsgálatához kötött*”¹⁴ eljárására van szükség. A vizsgálat felfüggesztő hatályú.

A lisszaboni szerződés által az Európai Bizottság jogalkotási jogkört kapott, ez alól kivétel a rendészeti terület. Vagyis a rendőri és a büntetőügyekhez köthető igazságügyi együttműködésben nincs jogalkotási hatásköre az Európai Bizottságnak.

A lisszaboni szerződés jelentős újítása az Eurojust Európai Ügyészséggé átalakítása.

A 2015. március 19-én kelt és az erre vonatkozó tanácsi rendelet megalkotására irányuló javaslat az uniós rendészet szempontjából igen figyelemreméltó tényként állapította meg egyebek között:

- az unió pénzügyi érdekeit érintő gyanított csalások átlagosan évente ötszázmillió eurót tesznek ki;
- jó okkal feltételezhető, hogy évente körülbelül hárommilliárd euró tekintetében merül fel a csalás kockázata;
- az Európai Csalás Elleni Hivatal (OLAF) ajánlásaihoz a vádemelési arány alacsony, a 2006 és 2013 közötti időszakban mintegy 31 százalék.

A dokumentum alapján kiemelendő: az Európai Ügyészség hatásköre csak azokban az esetekben terjedhet ki az unió pénzügyi érdekeit sértő bűncselekményeken túl más bűncselekményekre, ha egy adott cselekmény egyszerre minősül az unió pénzügyi érdekeit sértő és egyéb bűncselekménynek, valamint ez a másik bűncselekmény csupán járulékos jellegű.

IRODALOM

Balla Zoltán: Rendészeti közigazgatás. In: **Fazekas Mariann (szerk.):** Közigazgatási Jog. Különös rész. Egyetemi jegyzet. Osiris Kiadó, Budapest, 2011, 351. o.

Balla Zoltán: A rendészet kérdései. *Belügyi Szemle*, 2014/10.

¹⁴ Nagy Judit: Rendészeti modellek, nemzetközi együttműködés. In: Korinek László (szerk.): *Értekezések a rendészetről*. Nemzeti Közszoigalati Egyetem Rendészettudományi Kar, Budapest, 2014, 142. o.

- Dux László:** A Lisszaboni szerződés hatása az Európai Unió bel- és igazságügyi együttműködésére. *De iurisprudencia et iure publico*, 2008/3.
- Finszter Géza:** A közigazgatás és a rendvédelmi kutatások helye és perspektívái. *Belügyi Szemle*, 1998/1.
- Finszter Géza:** Rendészetelmélet. Nemzeti Közszerzői Egyetem Rendészettudományi Kar, Budapest, 2014
- Hankiss Ágnes:** A Stockholmi Program négy pillére, a terrorrelles küzdelemben végbemenő folyamatok a Lisszaboni Szerződés után az EU-ban. *Magyar Rendészet*, 2012. Különszám
- Horváth Zoltán:** Kézikönyv az Európai Unióról. HVG-ORAC, Budapest, 2005
- Korinek László:** A bűnügyi tudományok helyzete. *Magyar Tudomány*, 2007/12.
- Nagy Judit:** Rendészeti modellek, nemzetközi együttműködés. In: **Korinek László (szerk.):** Értekezések a rendészetről. Nemzeti Közszerzői Egyetem Rendészettudományi Kar, Budapest, 2014, 142. o.
- Neil, Walker (ed.):** Europe's Area of Freedom, Security and Justice. Oxford University Press, New York
- Papp Judit:** Rendvédelem vagy rendészet. In: **Szigeti Péter (szerk.):** Új Rendészeti Tanulmányok. Rendőrtiszti Főiskola, Budapest, 1998, 158. o.
- Porada, Viktor – Elneker, Jaroslav – Holcr, Květoň – Holomek, Jaroslav:** Theoretical Foundations of Police Sciences. In: **Fehérváry, János – Hanak, Gerhard – Hofinger, Veronika – Stummvoll, Günter (eds.):** Theory and Practice of Police Research in Europe. Contributions and Presentations from CEPOL Police Research & Science Conferences 2003 – 2005. CEPOL, Bramshill, 2006
- Sallai János:** A magyar rendészettudomány etablációja. *Belügyi Szemle*, 2015/6.
- Uçarer, Emek M.:** From the Sidelines to Center Stage: Sidekick No More? The European Commission in Justice and Home Affairs. *European Integration online Papers*, vol. 5, no. 5, 2001
- Várdai Viktória Jåde:** Európai uniós ismeretek. In: **Várdai Viktória Jåde – Nagy Judit:** Nemzetközi rendészet. Rejtjel Kiadó, Budapest, 2015, 22. o.
- White, Simone:** European Consultation: What is New in the Area of Judicial Cooperation in Criminal Matters and Police Cooperation. *Federal Trust Consultitutional Online Paper*, 07/04, 2004.